

Reliģiskā identitāte un tikumi: aktualitāte audzināšanā Latvijā

Religious Identity and Virtues: Topicality in Upbringing in Latvia

Uģis Nastevičs

21. gs. pieaugošais multikulturālisms un reliģiju plurālisms noteica pētījuma mērķi – aprakstīt reliģisko identitāti un tikumus Latvijas sabiedrībā. Analizēti jēdzieni. Aptaujā noskaidrotas šobrīd prevalējošās reliģijas – kristietība un latviešu dievestība (saistīta ar latvisko dzīvesziņu un dievturību); vienlaikus pusei respondentu reliģiskās piederības nav. Reliģiozitāte un ietekme uz savu bērnu reliģijas izvēli 20. gs. 50. un 90. gados dzimušajiem izrādījusies vājāka. Patriotisms korelē ar latviskuma veicināšanu un dzimtenes aizstāvēšanu, taisnīgums – ar satiecību, bet satiecība – ar godbijību. Apkopoti nozīmīgākie tikumi audzināšanā, tostarp – godīgums, čaklums, labestība, cieņa un mīlestība.

Atslēgvārdi: audzināšana, dievturība, latviskā dzīvesziņa, kristietība, reliģija.

Ievads

21. gadsimtā (kad stājies spēkā bezvīzu režīms līdz ar Latvijas pievienošanos Šengenas zonai 2007. gada 21. decembrī, sekojusi 2007.–2010. gada globālā finanšu krīze un Eirozonas krīze¹, 2010. gadā ieviesta pretrunīgā termiņuzturēšanās atļauju tirdzniecība ārzemniekiem², notikusi masveidīga emigrācija no Latvijas³, un jo īpaši kopš 2015. gada, kad saasinājusies Eiropas migrantu (t. s. bēgļu) krīze⁴), Latvijas sabiedrībai arvien biežāk un izteiktāk saskaroties ar multikulturālismu un reliģiju

¹ A. Bičevska, 'Cik svarīgs Latvijas tautsaimniecībai ir ārvalstu tūrists?', *Latvijas Banka*, 17.09.2013. Pieejams: <https://www.makroekonomika.lv/cik-svarigs-latvijas-tautsaimniecibai-ir-arvalstu-turists/> (atsauce 20.09.2016.).

² S. Jonāte, 'Termiņuzturēšanās atļauju piešķiršanas dinamika par periodu no 2014. gada 1. jūlija līdz 2015. gada 30. jūnijam', *PMLP*, 30.09.2015. Pieejams: <http://pmlp.gov.lv/lv/sakums/jaunumi/aktualitates/2015/09/30/termiņuzturēšanās-atļauju-piešķiršanas-dinamika-par-periodu-no-2014.-gada-1.-jūlija-līdz-2015.-gada-30.-jūnijam/> (atsauce 20.09.2016.).

³ I. Mieriņa, I. Šūpule, M. Hazans, *Latvijas emigrantu kopienas – pirmo pētījumu rezultātu apkopojums*, Rīga, LU FSI, 2015, 41. lpp.

⁴ L. Taivāns, 'Bēgļi sliecas pievienoties krievvalodīgajiem', *Latvijas Avīze*, 09.12.2015. Pieejams: <http://www.la.lv/begli-sliecas-pievienoties-krievvalodigajiem/> (atsauce 20.09.2016.).

plurālismu⁵, likumsakarīgi aktualizējas ne vien sabiedrības un katra indivīda etniskās un pilsoniskās, bet arī reliģiskās identitātes jautājums, kā arī tas, cik liela loma to veidošanā ir vecākiem – audzināšanai ģimenē un ikvienam pedagogam skolā.

Kopš 2014. gada 19. jūnija Latvijas Republikas Satversmi ievada preambula, kurā minēts: “Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā kopš senlaikiem veido latviešu un lībiešu tradīcijas, latviskā dzīvesziņa, latviešu valoda, vispārcilvēciskās un kristīgās vērtības. Uzticība Latvijai, latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda, brīvība, vienlīdzība, solidaritāte, taisnīgums, godīgums, darba tikums un ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats.”⁶ Tā *latviskā dzīvesziņa* un *kristīgās vērtības* kā Latvijas identitātes veidotājas iezīmē garīgos aspektus, savukārt *solidaritāte*, *taisnīgums*, *godīgums*, *darba tikums* un *ģimene* kā saliedētas sabiedrības pamats – audzināšanas aspektus. Šajā rakstā analizēta Satversmē iekļautā jēdziena “latviskā dzīvesziņa” un audzināšanas principu – tikumu – nozīme Latvijas sabiedrībā.

Jēdzieni literatūrā un avotos

Audzināšana ir process, darbība, paņēmieni un pasākumu kopums, ar ko “vadīt (bērna, jaunieša) attīstību, apgādājot (viņu) ar visu eksistencei nepieciešamo, mācot morāles un uzvedības normas, veidojot dažādas praktiskas iemaņas”⁷. Pedagoģis Voldemārs Zelmenis uzsver: “Sevišķi svarīgs audzināšanas uzdevums ir jaunās paaudzes tikumiskā sagatavošana, tās iepazīstināšana ar sadzīves normām un radināšana tās konsekvēnti ievērot. Galvenā loma jaunā cilvēka tikumiskajā audzināšanā ir un paliek ģimenei. Jauno personību veido tā sociālā vide, kurā viņš aug un attīstās.”⁸

Reliģiskā identitāte ir “cilvēka attieksmju, īpatnību un prakšu kopums, kas saistīts ar viņa paša atzītu piederību kādai reliģiskai grupai”⁹. Valoda kā etniskās identitātes daļa un reliģiskā identitāte ir būtiski komponenti personības pašidentifikācijā. Nereti tās ir pirmās pazīmes, pēc kurām tiek nodalīti savējie un svešie¹⁰. “Eiropā

⁵ J. Uļģis, ‘Kristietības attieksme pret citām reliģijām – vai visi ceļi ved pie Dieva?’, *LELB*, 01.12.2008. Pieejams: http://www.llelb.lv/lv_old/?ct=vai_celi (atsauce 20.09.2016.).

⁶ *Ievaddaļa dokumentam “Latvijas Republikas Satversme”*, Rīga, 2014. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980> (atsauce 17.04.2016.).

⁷ *Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1. sēj.*, Rīga, Zinātne ABC, 1972, 490. lpp.

⁸ V. Zelmenis, *Īss pedagoģijas kurss*, Rīga, Zvaigzne, 1991, 16. lpp.

⁹ A. Mīšāne, *Latvijas iedzīvotāju reliģiskās identitātes un reliģiozitātes dinamika pēc neatkarības atjaunošanas. Daudzveidīgās un mainīgās Latvijas identitātes*, Rīga, LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 284. lpp.

¹⁰ ‘Noslēgušies reģionālie semināri projektā “Dažādība kā izglītības un kopienas attīstības resurss”’, *Izglītības attīstības centrs*, 31.01.2016. Pieejams: <http://www.iac.edu.lv/noslegusies-regionalie-seminari-projekta-dazadiba-ka-izglitibas-un-kopienas-attistibas-resurss/> (atsauce 17.04.2016.).

ļoti daudziem reliģiskā identitāte ir tiktāl *izčākstējusi*, ka vairs neveido konkurenci islāmam.”¹¹

Tā kā priekšstati par kristīgajām vērtībām ir pietiekami skaidri definēti, šeit analizēti latviskās dzīvesziņas un dievturības jēdziens. Saskaņā ar centra “Zaltis” izstrādāto definīciju “Latviskā dzīvesziņa ir tautas pieredzē balstītas, Pasaules izpratni un pārlicību veidojošās, garīgās, tikumiskās un ikdienas vērtības – kultūras tradīcija, ikdienas un svētku rituāli, gadskārtu svētki un godi, folklorā, Dainas, raksta zīmes un tēli, valoda, fiziskā un garīgā veselība un izaugsme, pirts, muzicēšana un dziedāšana, maskošānās, apģērbs un ikdienas darbu sakralizācija – rituālais dzīvesveids saskaņā ar dabu un visuma likumsakarībām, darba tikums, savstarpēja sadarbība, cieņa un atbildība”¹². Salīdzinājumam – organizācijas “Latviskās dzīvesziņas paSaule” skaidrojums ir kodolīgs: “Latviskā dzīvesziņa ir latviešu tautas zināšanu kopums par Dievu un Dieva laisto pasauli, un tās likumiem.”¹³ Irēna Saprovska no nodibinājuma “Māras loks” norāda uz ambivalenci starp abiem jēdzieniem: “Dievturība jeb latviskā dzīvesziņa” un “latviešu dievestība, kuru kopdami latvieši ir izveidojuši savu latvisko dzīvesziņu”¹⁴. Folkloriste Vaira Viķe-Freiberga latviešu dievestības jēdzienu skaidro atbilstīgi Ernesta Brastiņa savulaik postulētajām dievturības kategorijām – “latviešu dievestība, kāda tā atklājas latvju dainās un citās tautas tradīcijās, ir savā dziļākā būtībā dabas reliģija (..) latvietim visa pasaule ir Dieva laista, visa radība ir Dieva dota un tādēļ tajā nav nekā nosodāma vai nicināma. Pilnīgi svešs dainu garam ir grēka jēdziens, it sevišķi tāds priekšstats kā iedzimtais grēks (..) cilvēks pats nav ļauns pēc iedzīmtas būtības (..) nekur latviskās tradīcijās neredzam jēdzienu par vainas apziņu. Latviskā dievestība gan prasa Dievu turēt, atcerēties, piesaukt, daudzīnāt, tā prasa cieņu un bijāšanu, bet ne zemošanos Dieva priekšā”¹⁵. Satversmes preambulā norādītie audzināšanas aspekti atrodami kā tikumi E. Brastiņa “Dievturu cerokslī” – darbīgums (darba tikums), taisnīgums (t. sk. godīgums), mīļums (ģimene un radi), saderīgums (solidaritāte) un dievbijība (t. sk. godbijības jūtas)¹⁶.

Latviskā dzīvesziņa, latviešu dievestība un dievturība ir savstarpēji cieši saistītas, un to aspekti ir izcelti Latvijas Republikas galvenā likuma – Satversmes – ievadā

¹¹ J. Vanags, ‘Viens no labākajiem risinājumiem ir uzņemt vajātos kristiešus’, *Aprīnkis*, 11.08.2015. Pieejams: <http://www.aprinkis.lv/ikskiles-novads-zinas/sabiedriba/dzive-un-ticiba/item/26365-arhibiskaps-vanags-viens-no-labakajiem-risinajumiem-ir-uznemt-vajatos-kristiesus-1-dala> (atsauce 17.04.2016.).

¹² G. Saule, ‘Ir uzsākta pieteikšanās konferencei Vienošanās Latviskajā dzīvesziņā’, *Latviskās Dzīvesziņas centrs ZALTIS*, 02.11.2014. Pieejams: <http://dziveszinazaltis.blogspot.com/2014/11/ir-uzsakta-pieteikšanas-konferencei.html> (atsauce 15.04.2016.).

¹³ I. Krūze, ‘Latviskā dzīvesziņa’, *Latviskās dzīvesziņas paSaule*, 2015. Pieejams: <http://latviskadziveszina.lv/>, (atsauce 15.04.2016.).

¹⁴ I. Saprovska, ‘Sapratne’, *Māras loks*, 2006. Pieejams: <http://www.marasloks.lv/public/?id=52&ln=lv> (atsauce 15.04.2016.).

¹⁵ V. Viķe-Freiberga, ‘Senā latviešu dievestība’, *Montreālas Latviešu Biedrības Ziņotājs*, Nr. 444, 01.03.1986., 15.–17. lpp.

¹⁶ E. Brastiņš, *Dievturu cerokslis jeb teoforu katķisms*, Rīga, Latvju Dievturu sadraudze, 1932, 67.–76. lpp.

līdzās kristīgajām vērtībām. Šī brīža reliģiskā plurālisma apstākļos svarīgi noskaidrot, kādas reliģiskās identitātes un kāds tikumu kopums prevalē sabiedrībā, lai novērtētu atbilstību ar Satversmē paredzēto un palīdzētu pedagogiem izprast aktuālo situāciju.

Metodoloģija

Izmantojot *Google* veidlapas¹⁷, 2016. gada martā tika veikta aptauja, lai izzinātu galvenās reliģiskās grupas un tikumus Latvijas sabiedrībā, informāciju par aptauju izvietojot publiski pieejamā veidā sociālo tīklu vietnēs. Minētajā periodā tiešsaistē anketas, kas sastāv no 13 jautājumiem (11. jautājumā vairāki apgalvojumi, kuri jānovērtē Likerta skalā no 0 līdz 2), aizpildīja 345 respondenti (183 sievietes un 162 vīrieši), no tām derīgas bija 340 (180 sieviešu un 160 vīriešu) iesniegtās anketas.

Pētījuma rezultāti

Respondenti dzimuši laikā no 1931. līdz 2001. gadam. Kā pēdējo iegūto izglītību 19 (6%) norādījuši pamatskolas, 108 (32%) – vidusskolas, 120 (35%) ir bakalaura un 93 (27%) – maģistra/doktora grāds. 43% respondentu bērnu nav, 11% ir pirmsskolas vecumā, 17% ir skolēni, bet 29% respondentu bērni ir pieauguši. 319 respondenti sevi izjūt kā latviešus, 10 – kā cittautiešus un 11 – kā pie tautībām nepiederušus.

233 respondenti nepieskaita sevi pie konkrētas reliģijas, 100 ir reliģijas sekotāji, savukārt 7 ir garīdznieki. Atvērtajā jautājumā par reliģisko piederību gūtās atbildes var apkopot sešās virskategorijās: 75 (22%) – kristietība¹⁸, 67 (20%) – latviešu dievestība¹⁹, 13 (4%) – pagānisms²⁰, 11 (3%) – cita²¹, 4 (1%) – “Ticu Dievam” un 170 (50%) respondentu norādījuši, ka viņiem reliģiskās piederības nav. Reliģiozitātes pašvērtējuma skalā (0–4) 26% sevi novērtējuši ar 0; 21% – ar 1; 28% – ar 2; 19% – ar 3 un 6% – ar 4. Stabiņu diagrammā apkopota divu prevalējošo reliģijas virskategoriju – kristietības un latviešu dievestības sekotāju un garīdznieku – reliģiozitāte atkarībā no dzimšanas gada (sk. 1. attēlu).

Analizējot 6. jautājumā 233 tādu respondentu atbildes uz 7. jautājumu, kuri sevi pie konkrētas reliģijas nepieskaita, atklājas, ka viņu vidū atbildi “Nav” norādījuši vien 68%, savukārt pārējie sadalās šādi: 11% minējuši kristietību, 11% – latviešu dievestību, 5% – pagānismu, 3% – citu, bet 2% norādījuši “Ticu Dievam”. Sadalījums rāda, ka šajā respondentu grupā, kaut arī 32% neidentificē sevi nedz kā

¹⁷ *Google* veidlapas, 2016. Pieejams: <https://docs.google.com/forms/>.

¹⁸ Virskategorijā “kristietība” apkopotas atbildes: *katolis, kristietis, luterānis, luterāne ar dievturīgu domāšanu, nepraktizējošs kristīts luterānis, mesīāniskā kristietība, pagāniska katoliete, pareizticīgais, reformāts, ticu pilnam evaņģēlijam*.

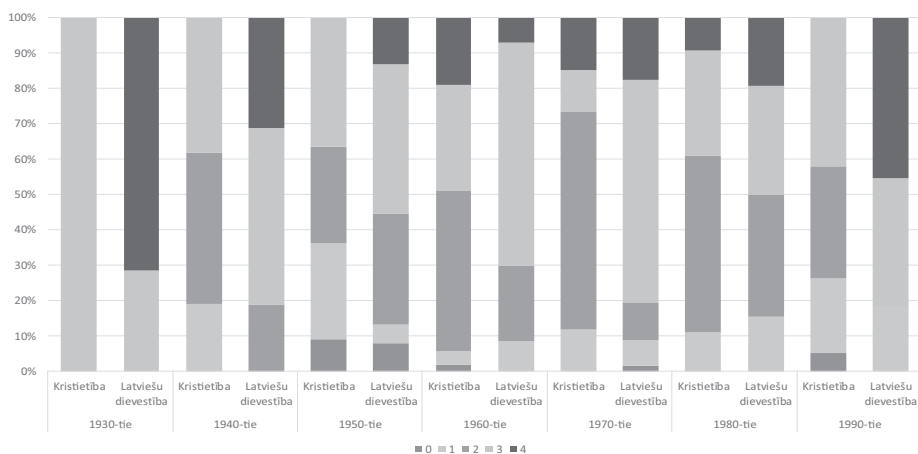
¹⁹ Virskategorijā “latviešu dievestība” – *dievturis, dievturis un senču pielūgšanas, Dievs, Laima, Māra – tautas reliģija, Latvietis, latvietība, latviskums, latviskā dievatziņa, Latviskā dzīvesziņa, latviskā senticība, senlatviešu dzīvesziņa*.

²⁰ Virskategorijā “pagānisms” – *daba, pagāns, pagāniņš, pagānisms, sevi neizjūtu kā dievturi drīzāk kā pagānu*.

²¹ Virskategorijā “cita” – *ateists, budists, budisms, dudeist, hindu, interesē hinduisms, hmm, islāmticīgais, pašattīstos*.

relīģijas sekotājus, nedz garīdzniekus, tomēr vienlaikus tiek izjūsta piederība pie konkrētas relīģijas.

Kopumā 66% grib, lai viņu bērni patstāvīgi izvēlas relīģiju savas dzīves laikā, bet 34% – lai viņu bērni ir tādi paši (relīģijas ziņā). 270 (79%) respondentus vecāki nav ietekmējuši relīģijas izvēlē, bet 70 (21%) tikuši ievadīti savu vecāku relīģijā. Respondentu viedokļu – savu bērnu relīģijas izvēles brīvības ziņā – proporcija ir līdzīga neatkarīgi no viņu vecāku izdarītā lēmuma, respektīvi, *piesaistītie* – 63% : 37%, bet *neietekmētie* – 67% : 33%. Arī pilsētnieku un laucinieku viedokļu sadalījuma proporcija ir līdzīga un savstarpēji atšķiras vien 2% robežās. Pēc dzimuma dalījuma sievietes šajā jautājumā ir liberālākas (72% : 28%) nekā vīrieši (58% : 42%). Savukārt pēc dzimšanas gadiem proporcija mainās šādi: 20. gs. 30. gados 67% : 33%, 40. gados 62% : 38%, 50. gados 78% : 22%, 60. gados 63% : 37%, 70. gados 60% : 40%, 80. gados 57% : 43%, 90. gados 78% : 22% un 2000. gados 100% : 0%. 50. gados un 90. gados dzimušo respondentu attieksme iezīmējas ievērojami liberālāka nekā viņu priekšgājējiem – to, iespējams, var skaidrot ar režīma maiņu, proti, Josifa Staļina nāvi 1953. gada 5. martā un Latvijas neatkarības atjaunošanu 1990. gada 4. maijā.

I. att. Reliģiozitāte atkarībā no dzimšanas gada (desmitgades)

Līdzīga tendence vērojama arī reliģiozitātes ziņā (sk. 1. attēlu) – izteiktis reliģiozitātes zudums tieši 50. un 90. gados dzimušajiem. Vienlaikus visās desmitgadēs latviešu dievestības sekotāju un garīdznieku reliģiozitāte izpaužas spēcīgāk nekā kristietības piekritējiem. Kaut arī padomju laiku antireliģiskā politika ierobežoja iespējas atklāti piekopt reliģiskus rituālus, tomēr reizēm, kulta darbības ietērpjot *rotaļu*, *folkloras* vai *tradīciju* kategorijā, latviešu dievestības kopēji varēja radīt izdevību izpausties, kas savukārt uz ārzemēm vērstās padomju kultūras daudzveidības apliecināšanas politikas ziņā varēja būt pat vēlami. Arī 21. gs. Latvijā darbojas vairākas folkloras kopas, kuras, ja arī neapzinās un neizceļ vai pat noliedz to sakrālo nozīmi, tad vismaz ārēji piekoptj latviešu dievestības gadskārtu rituālus un dzīves godus.

1. tabula

Atbildes uz 11. jautājuma apgalvojumiem 6 reliģiju virskategoriju dalījumā²²

Reliģiju virskategorija. 11. jautājuma apgalvojumi	Cita	Kristietība	Latviešu dievestība	Nav	Pagānisms	Ticu Dievam
1. Izmantoju iespēju aizstāvēt savu dzimteni <i>I take opportunity to defend my fatherland</i>	4% 48% 48%	7% 46% 47%	1% 27% <u>72%</u>	7% 48% 45%	4% 64% 32%	0% 40% 60%
2. Esmu darbīgs, enerģisks <i>I am industrious, vigorous</i>	0% 20% <u>80%</u>	0% 44% 56%	0% 32% 68%	1% 36% 63%	0% 23% 77%	0% 40% 60%
3. Esmu taisnīgs pret sevi un citiem <i>I am just towards myself and others</i>	0% 20% 80%	0% 34% 66%	0% 30% 70%	0% 29% 71%	0% 23% <u>77%</u>	0% 67% 33%
4. Cenšos dzīvot saderīgi, satīcīgi <i>Trying to live in harmonious way</i>	0% 6% <u>94%</u>	0% 16% 84%	0% 14% <u>86%</u>	0% 18% 82%	0% 23% 77%	0% 18% 82%
5. Esmu godbijīgs <i>I am reverential</i>	12% 16% <u>72%</u>	1% 34% 65%	2% 31% 67%	3% 47% 50%	4% 85% 11%	0% 40% 60%
6. Izjūtu sevi kā Latvijas patriotu <i>I feel myself as a patriot of Latvia</i>	4% 21% 75%	1% 14% 85%	0% 0% <u>100%</u>	2% 24% 74%	0% 29% 71%	0% 0% <u>100%</u>
7. Uzskatu, ka Latvijai jābūt latviskākai <i>I consider Latvia should be more Latvianly</i>	4% 21% 75%	1% 30% 69%	0% 9% <u>91%</u>	5% 22% 73%	0% 17% 83%	0% 18% 82%
8. Vairoju latviskumu cittautesos <i>I encourage Latvianness in foreigners</i>	10% 76% 14%	13% 64% 23%	6% 51% <u>43%</u>	17% 56% 27%	0% 60% 40%	14% 86% 00%

²² Katrā šūnā norādītās trīs procentuālās vērtības atspoguļo respondentu sniegto atbilžu īpatsvaru, kur katrs no 8 apgalvojumiem novērtēts Likerta skalā no 0 līdz 2 – “nekad”, “reizēm/dažreiz” un “bieži/vienmēr”.

2. tabula

Spīrmena rangu korelācijas analīze

	1. Izmantoju iespēju aizstāvēt savu dzimteni	2. Esmu darbīgs, enerģisks	3. Esmu taisnīgs pret sevi un citiem	4. Cenšos dzīvot saderīgi, saticīgi	5. Esmu godbijīgs	6. Izjūtu sevi kā Latvijas patriotu	7. Uzskatu, ka Latvijai jābūt latviskākai	8. Vairoju latviskumu cittautesos
1.		,086	,107	,110	,086	,447**	,360**	,352**
2.	,086		,255**	,200**	,053	,047	,071	,216**
3.	,107*	,255**		,349**	,332**	,132*	,130*	,123*
4.	,110*	,200**	,349**		,290**	,132**	,046	,050
5.	,086	,053	,332**	,290**		,257**	,084	,094
6.	,447**	,047	,132*	,132*	,257**		,486**	,359**
7.	,360**	,071	,130*	,046	,084	,486**		,357**
8.	,352**	,216**	,123*	,050	,094	,359**	,357**	

Kronbaha alfa ticamības koeficients apgalvojumiem ir $\alpha = 0,872$, kas ir labs rādītājs. Visizteiktāk korelācija novērojama starp apgalvojumiem 6/7, 6/1, 1/7, 1/8, 6/8, 7/8, 3/4, 4/5 (sk. 2. tabulu). Datu analīze veikta, izmantojot *IBM SPSS Statistics 22* programmu, bet diagrammas noformētas ar *Microsoft Excel 2016*.

Nozīmīgākie tikumi audzināšanā

340 respondenti, kā, viņuprāt, nozīmīgākos tikumus audzināšanā visam kopā norādījuši 1255 vienības, tostarp visbiežāk ir minēti šādi tikumi: godīgums/godprātība (127), čaklums/darbīgums/strādīgums (60) un darba tikums (33) = (93), labestība/labsirdība/labvēlība (76), ciena (70), mīlestība/mīlums (69), līdzietība/līdzjūtība/iecieta/iejūtība/empātija (44) un tolerance (11) = (55), patriotisms (36), taisnīgums (35), gudrība (34), atbildība (24), uzticība (19), patstāvība/pašpietiekamība (18), godbijība (16), saticība/saskaņa/saderība (15), drosmē (14), izpalīdzība (14), latviskums (14), sapratne (14), tikums/tikumiskums (14), dievbijība (13), dānums/devīgums (12), ģimeniskums (11), ticība (11), zināšanas/zinātkāre (11), dabas mīlestība/saudzēšana (10), pašapziņa/pašcieņa/pašlepnums (10), patiesums (10), rūpes (10) un citi. Šeit detalizēti uzskaitītie tikumi kopā veido divas trešdaļas no visām respondentu norādītajām vienībām.

Diskusija

Pieaugot reliģiju plurālismam, arī Latvijā pedagogiem nākas saskarties ar arvien jauniem izaicinājumiem. Kā strādāt ar skolēniem, viņu vecākiem un kolēģiem, kur ikvienam var būt savs, reizēm pat visai krasi atšķirīgs garīgo vērtību un tikumu redzējums, vienlaikus saglabājot gan atbilstību valsts likumos noteiktajiem principiem, gan toleranci pret uzskatu dažādību? Jāpiekrīt V. Zelmanim, kurš akcentē

tikumiskās audzināšanas nozīmi un ģimenes galveno lomu tajā. Tomēr mūsdienās sastopam arvien vairāk vecāku, kuri neatvērī pietiekami daudz laika un uzmanības savu atvašu audzināšanai, bet gaida pedagogu atsaucību šī jautājuma risināšanā. Līdz šim lielākoties ar jēdzienu “ticības mācība” kā paralēlu izvēles mācību priekšmetu ētikai saprata vienīgi kristīgās ticības mācību²³, neparedzot iespēju citu reliģiju pārstāvjiem apgūt savas ticības mācību līdzvērtīgā apjomā. Ņemot vērā latviešu dievestības piekritēju īpatsvaru Latvijā un latviskās dzīvesziņas nozīmību Satversmes kontekstā, izglītības saturā būtu jāparedz pienācīga vieta arī šīs reliģijas aspektiem.

Secinājumi

Reliģiskā identitāte ir indivīda paša atzīta piederība pie reliģijas, un tā ir būtisks komponents personības pašidentifikācijā. Satversmes preambulā līdzās nostādītās Latvijas identitātes veidotājas – kristietība un latviskā dzīvesziņa (kas savukārt savstarpēji ir cieši saistīta ar latviešu dievestību un dievturību) – aptaujā apstiprinās kā divas izteikti prevalējošas grupas – attiecīgi 22% un 20% – pārējām reliģijām piederšo 8% respondentu vidū. Vienlaikus pusei jeb 50% respondentu nav nekādas reliģiskās piederības.

Divas trešdaļas vēlas, lai viņu bērni patstāvīgi izvēlas reliģiju savas dzīves laikā, turklāt sievietes ir liberālākas nekā vīrieši. 79% respondentu viņu vecāki nav ietekmējuši reliģijas izvēlē. 20. gs. 50. un 90. gados, iespējams, režīma maiņas ietekmē dzimušo vidū vērojams reliģiozitātes zudums un liberāluma pieaugums savu bērnu reliģijas izvēles ziņā.

Kopumā latviešu dievestības piekritēji ir reliģiozāk un patriotiskāk noskaņoti nekā kristieši. Kaut arī vairums respondentu uzskata, ka Latvijai jābūt latviskākai, latviskums cittaustiešos tiek vairots ievērojami kūrāk. Patriotisms korelē ar latviskuma veicināšanu un dzimtenes aizstāvēšanu, savukārt taisnīgums korelē ar satiecību, bet satiecība – ar godbijību. Kā nozīmīgākie tikumi audzināšanā tiek minēti godīgums, čaklums/darba tikums, labestība, cieņa, mīlestība, iejūtība, patriotisms, taisnīgums, gudrība un atbildība.

Pētījumu ir vērts padziļināt, analizējot Latvijas sabiedrībā aktuālās reliģiskās prakses un to, vai un kā tās tiek iedzīvinātas bērna audzināšanas procesā ģimenē un skolā.

Summary

The topicality of increase of multiculturalism and religious pluralism in the 21st century defined the aim of this research – to explore the religious identity and virtues in the society of Latvia. The religious identity is an individual's self-acknowledged affiliation to a certain religion, being an essential component in the personality's self-identification. The prevailing religions in Latvia today were established – Christianity 22% and the Latvian religion (i.e. Dievturība interconnected with the Latvian life wisdom) 20% – the

²³ ‘Kristīgā mācība skolās: fakti, problēmas, aizspriedumi’, *Latvijas Vēstnesis*, 03.12.2004., Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/97338> (atsauce 20.09.2016.).

two are defined as the shaping forces of the Latvian identity in the preamble of the Constitution of the Republic of Latvia – overwhelming the 8%, which consists of the other religions; meanwhile a half of the respondents have no religious affiliation at all.

Two thirds wish their children would choose the religion themselves, besides, women are more liberal than men. The parents of 79% of the surveyed had not influenced their choice of religion. The respondents' religiosity proved weaker and the liberal attitude toward one's children's choice of religion more prominent for those born in the 1950s and 1990s. The Latvian religion adherents are more religious and patriotic than the Christians. Although the majority feels that Latvia should be more Latvian, the encouragement of Latvianness among foreigners is considerably inert. Patriotism correlates with the encouragement of Latvianness and defense of the fatherland, righteousness – with concord, and concord – with veneration. The most significant virtues in upbringing were summarized, as follows: honesty, diligence/industry, benevolence, respect, affection, considerateness, patriotism, righteousness, wisdom and responsibility. It is worth a further analysis of the topical religious practices in the society of Latvia, including examination, whether and how they are implemented in the child's upbringing process in family and at school.

Keywords: Christianity, Dievturi, Latvian life wisdom, Latvian religion, upbringing.

Informācija par autoru

Uģis Nastevičs, *Mg. paed.*, Latvijas Universitātes doktorants. Pētījis japāņu un latviešu dievestību un tikumu audzināšanas sistēmu tajās, mezglu rakstus kā latviešu valodas rakstības sistēmu un japāņu kultūras atspoguļojumu mācību saturā Latvijā. Zinātniskās intereses – valodniecība, salīdzinošā reliģija, japanoloģija, letonika un etnoloģija. E-pasts: jpn@inbox.lv.